

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה כא.

עין משפט נר מצוה

קח א מיי" פ"ג משפ"ה
קדוש המש"ל ה' י'
קח ב מיי" ט"ז פ"ד הלכה
ב'
ג מיי" ט"ז הלכה א'
א

רבינו הגאון

לוי אקלע לבבל בי"א
בתשרי. פיר בא (ברוגית)
[בדוגית] או בבוצת בי"א
בתשרי לבבל, ואמר בסים
תבשילא דבבלא, כלומר
תבשילא דרוד, והוא היום
יום פפור. כלומר כי עברו
אלול שנמצאו אחד עשר
בבבל עשירי לירושלים.
ועל זה העניין נעשה
סוכות. אמרו לו תמיד
ונשלים הצום היום. אמר
להם לא שמעתי מבית דין
מקודש. כלומר שמעתי
להם כי צונם לעבר אלול.
ואמ' להו היינוא יומא
רבא במעבא. פיר, שנה
מעוברת הייתה שנמצאו
עשרה במרחשוון כי
הוא עשרה בתשרי, והוא
יום כפור. ואמ' להם
א' העידו שעברו השנה
הזאת, ואמ' לא שמענו
מבית דין מקודש, ואמרין
שמה לא עיברו. שלוחי
ניסן מהלכין לא פחות
מיי"ב יום, ושלוחי תשרי
פעמים שאין מהלכין אלא
עשרה ימים, מפני כי
שובחין בראש שנה וביום
הכיפורים ובשבת, נמצאו
אילו שלוחי ניסן מגיעין
למקומות רחוקים, מה
שאין שלוחי תשרי מגיעין
בהן. רבה היה רגיל יתוב
תעניתא תרי יומי, וימנא
חזיא אשבתא כוותיה. כי
עברו ליה לאלול, והיה יום
כפור בי"א בתשרי, דהוה
מחמר אנשיה ונקיש תרי
יומי, מילתא ויתרתא עבד
ואמר, ויתר הוא עלי, שלא
היה לו לחוש. ואם חשש
מידה יתירה עשה ולא
שובח בה. רב בחנן יתוב
תעניתא ביומא דכיפורי,
לאורתא אתה הווא בברא
אמר ליה למחר צומא רבא
במערבא כול'. פשוטה
היא. שלא ליה רב הונא
בר אבין לרבא כי חזית
ברשבת תקופת טבת עד
י"ז בניסן, עברה להדיא
שנת ולא תירוש לה,
דכתיב שמור את חדש
האביב וי, שמור חדשו
של אביב שתהא נופלת
בו, כלומר, לא יהא אביב
קרב אלא בתקופת חדישה,
זה הדבר היה נוהג בזמן
שבת המקוש קים, וזה
אחד מן הדברים המפורסם
בידי בית דין בזמן שהיה
האביב קרב. אבל עכשיו
שאין אביב לא חיישין
להא דשלת רב הונא.
ואע"ג דלית לן ספק
בזמן הוה, עבדינן כי הא
דמפורשא בתחילת יום
טוב דלא נקטינן האינדא
תרי יומי אלא משום
אל תשנו מנהג אבותיכם.

לוי אקלע לבבל בחדרם בתשרי. אחד עשר היה לצני צבל ועשירי
לצני ארץ ישראל לעזרה לאלול ומתוך המחוס צא דהא יוה"כ
הוא א"י ציוה"כ של צני צבל צא סמוך למשכה והוא היה ערב יוה"כ
לצני א"י ואמרו לו אסדי לן כלומר ונאסור ולאכול גם עתה דיוה"כ
הוא אמר להם לא שמעתי מפי צ"ד
מקודש שיצא ציוס ל' של אלול סמוך
למשכה שלא היה שעות ציוס לצא
ולקבל עדותן וידע שלא יקדשוהו עד
למחר ציוס ל"א אזל לא המתין עד
למחר שישמע שיקדשוהו ואין מעדיין
עד שישמע מצ"ד מקודש כלקמן (ע"ג)
אע"פ שידוע שלמחר יקדשוהו ואל"ת
והיאך ייחסם לאכול ויש כאן ודאי
איסור כרת לאורייתא וי"ל התנן
לקמן צפרק שני (דף כה. וסס) אשר
מקראו אתם מקראי קדש צין צומנן
צין שלא צומנן ואמרין בגמ' אתם
אפי' שוגגים אתם אפי' מודים ואפי'
מוטעין והא דלמרין צפרק גיד
הנשה (תולין דף קא: וסס) גצי שגג
ציוה"כ פטור דגזירה הוה ויוה"כ
דהיא שמה צמתא הוה ולא אמרין
אתם אפילו מוזיני אתם הוקבע להם
החדש צומנו ומפני הגזירה לא עשו
יוה"כ בעשירי ועשאוהו ציוס השבת
שלא ישמחו ואין יוה"כ אלא בעשרה
בתשרי אזל הכא להם היה עשירי
ולא דמי נמי להווא דפ"ק דסנהדרין
(דף י"ג: וסס) צנצק חזקיה רחמים
על עצמו דכתיב כי אכלו הפסח צלא
ככתוב וגו' ומפרש שעיצרו השנה
ציוס ל' של אדר וספור הואיל וראוי
לקובעו ניסן ולא אמרין אתם אפי'
שוגגים כו' משום דלא שייך אלא
כגון יוס ל' או יוס ל"א כשקובעין
צלאחד מהן ר"ח לחסרו או לעצרו
שלא כדן או על פי עדות שקר:
כי חזית דמשכה תקופת טבת עד
שיתרס בניסן, שנתקופת ניסן

תרי ירחי חסידי קלא אית להו לוי אקלע
לבבל בחדרם בתשרי אמר ב' בסים תבשילא
דבבלאי ביומא רבה דמערבא אמרי ליה
אסדי אמר להו לא שמעתי מפי צ"ד מקודש
אמרין ר' יוחנן כל היכא דמטו שלוחי ניסן
ולא מטו שלוחי תשרי ליעבדו תרי יומי
גזירה ניסן אטו תשרי רבי אייבו בר נגרי ור'
חייא בר אבא איקלעו לההוא אתרא דהוה
מטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי
ועבדי חד יומא ולא אמרו להו ולא מידי
שמע רבי יוחנן ואיקפד אמר להו לא אמרי
לכו היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי
תשרי ליעבדו תרי יומי גזירה ניסן אטו תשרי
רבא הוה רגיל דהוה יתיב בתעניתא תרי
יומי וימנא חזא אשתכח כוותיה ר"ג יתיב
בתעניתא כוליה יומי דכיפורי לאורתא אתא
ההוא גברא א"ל למחר יומא רבה במערבא
א"ל מהיכא את א"ל מדמהריא א"ל דם תהא
אחריתו קרי עליה יקלים היו רודפינו ישלח
ליה רב הונא בר אבין לרבא כד חזית
דמשכה תקופת טבת עד שיתרס בניסן
עברה להדיא שתא ולא תחוש לה דכתיב
שמור את חדש האביב שמור אביב
של תקופה שיהא בחדש ניסן אמר להו
רב נחמן להנהו נחורתי ימא אתון דלא
ידעיתו בקביעא דירחא כי חזיתו סיהרא
דמשלים ליומא בעירו חמירא אימת משלים
בחמיסר והא אנן מארביסר מבערינן
לדידהו דמגלו להו עלמא מארביסר משלים:
מתני'

(א) [ע' מ' שבת י' ד"ה
רבי נתן, (ב) סנהדרין י"ג;
(ג) כ"א: (ד) ה"ס; (ה) כ"א:
למא, (ו) כ"א: (ז) א"י, (ח) א"י
ל"א ולעגה,

תורה אור השלם

1. קלים היו רדיפנו
משירי שמים על הקרים
דלקנו במדבר ארבו
לנו: איכה י' ט'
2. שמור את חודש
האביב ועשית פסח ל'
אלהינו כי חודש האביב
הוציאך מ' אלהינו
ממצרים ל'קה'
דברים ט' א

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ולא תחוש
כי דמסייע להו קלא
דכתיב שמור את חדש:

הגהות מהר"י

[א] רש"י ד"ה כ"א כו'
שהרי צ"ד עיצרו את חדש
אלול כ"ל:

מוסף רש"י

שמור אביב של תקופה
שיהא בחדש ניסן.
שמור תקופת ניסן של
חמה שיהא בתוך חדישה
של לבנה, אביב הוא
ניסן של חמה שאין ניסן
קרוי אביב אלא על פי
ציוס התבואה שמתכנת
בו, וכל ציוס שאין ניסן
ועמי הקין והחורף לתשנו
החמה בט' ואמר רחמנא
שמור שיהא ניסן של חמה
משך לתוך ימי חדישה של
אלה על לבנה להתמשה,
ואין לשון חדיש וטל
ואשמעינן שיהא ניסן של
חמה משך בתוך ימי
וחמה הן ימי חדישה י"ד
ימים, משך ואין היא
ישנה (סנהדרין י"ג).

נופלת ציוס ט"ז וקיימא לן (פסדהין ד' יג.) יוס תקופה נמתיל
נמלאת תקופת טבת מושכת עד שיתסר ולא שיתסר בכלל עברה
להיא שמה משום דכתיב שמור את חדש האביב אביב של תקופה
שיהא בחדש ניסן ומיוס י"ד ואילך ישנה היא ואילו הייתה תקופת
ניסן נופלת ציוס ט"ז לא היינו צריכין לעבר השנה אלא נעבר אדר
וגדחה ניסן יוס אחד ותפול התקופה צ"ד כך פ' צקונטרס (א) (והתם
צקנהדרין (דף י"ג:)) בתקופת תשרי איירי דפליגי התם אי צעינן
כולה אסין בתקופה חדשה או מקלמנו) ושמעתינה דהכא אחיא כחתיים
דלמרינן התם אחתים בתקופת ניסן (הו) קיימי וימיתי דרשה דהכא
וקשיא לפירוש הקונט' דצ"פ היו צודקין (סס דף מא:)) משמע
דיוס ט"ז של חדש הוי מן החדש דקאמר עד מתי מצרכין על
החדש נהרדעי אמרי עד י"ו לכך צריך לפרש דהכא קאמר
עד דמשכה שיתסר אפילו ע"י עיצור אדר א"י דמשכה עד שיתסר
ושיתסר בכלל היינו כגון דנפלה תקופת ניסן צשצטר דמי מעברת
נמי לאדר הרי היא נופלת צשיתסר ואין כאן אביב כלל צחדש ניסן
ואין להקשות עלה צצריה לאדר ולצצטו) דהתנן צפרק און נערכין (ערכין
ד' ט: וסס) און פוחתין מ' חדשים מעברין צשנה ולא יומת מ'ו
ומפרש בגמ' (דף ע"ג: וסס) הוה נראה לעובר יתר על שמתא ומוקי
לה צשנה מעברת אצל צשפוטא יומר על צשעה:
עברה להדיא שתא ולא תחוש לה, תימה דתניא צפ"ק
דסנהדרין (דף י"א: וסס) על ג' סיימנן מעברין
השנה על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה על שנים
מהן מעברין על אחד אין מעברין ורש"י צ"ג דאמר התם על התקופה
אביב לן על התקופה שמחין או דילמא מעברין וקיימא תעיקה וי"ל
דהתם בתקופת תשרי איירי אצל הכא בתקופת ניסן דעליה לצדה
מעברין וצריך טעם כיון דמקרא קא דרשי הכא והכא מאי שאל:

תרי ירחי חסידי קלא אית להו לוי אקלע
לבבל בחדרם בתשרי אמר ב' בסים תבשילא
דבבלאי ביומא רבה דמערבא אמרי ליה
אסדי אמר להו לא שמעתי מפי צ"ד מקודש
אמרין ר' יוחנן כל היכא דמטו שלוחי ניסן
ולא מטו שלוחי תשרי ליעבדו תרי יומי
גזירה ניסן אטו תשרי רבי אייבו בר נגרי ור'
חייא בר אבא איקלעו לההוא אתרא דהוה
מטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי
ועבדי חד יומא ולא אמרו להו ולא מידי
שמע רבי יוחנן ואיקפד אמר להו לא אמרי
לכו היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי
תשרי ליעבדו תרי יומי גזירה ניסן אטו תשרי
רבא הוה רגיל דהוה יתיב בתעניתא תרי
יומי וימנא חזא אשתכח כוותיה ר"ג יתיב
בתעניתא כוליה יומי דכיפורי לאורתא אתא
ההוא גברא א"ל למחר יומא רבה במערבא
א"ל מהיכא את א"ל מדמהריא א"ל דם תהא
אחריתו קרי עליה יקלים היו רודפינו ישלח
ליה רב הונא בר אבין לרבא כד חזית
דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן
עברה להדיא שתא ולא תחוש לה דכתיב
שמור את חדש האביב שמור אביב
של תקופה שיהא בחדש ניסן אמר להו
רב נחמן להנהו נחורתי ימא אתון דלא
ידעיתו בקביעא דירחא כי חזיתו סיהרא
דמשלים ליומא בעירו חמירא אימת משלים
בחמיסר והא אנן מארביסר מבערינן
לדידהו דמגלו להו עלמא מארביסר משלים:
מתני'

יומי. עם לילותיהם שמה עיצרו צ"ד את החדש ויוס אחד עשר
שלנו הוא עשירי שלהן: דם סהא אחרישו. הריני מת על ידך
שמוקיני להתענות צ' ימים וצ' לילות. דם תהא אחריתו נוטריקון
של דמהריא: כי חזים דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן.
שאין תקופת ניסן נופלת עד יוס ט"ז וקיימא לן דיוס התקופה
מתחיל כר' יוסי דלמר הכי צפ"ק דסנהדרין (ד' יג.) נמלאת תקופת
טבת מושכת עד שיתסר בניסן ולא עד בכלל: עברה להיא שמה.
כחתיים דלית להו הא סברה צפ"ק דסנהדרין (סס): ולא תחוש
לה. למימר שיהא היא ולא נעצד כוותיהו אלא ודאי כחתיים
נעצד דמסייע להו קרא דכתיב (א) את חדש האביב שיהא
צחידוש ואביב הוא יוס' תקופת ניסן שניסן של חמה נכנס צו
שניסן קרוי אביב על שם צישול התבואה וצישול התבואה אינו
אלא לחשבונה של חמה שהקין והחורף אחר חשבונה החמה הס'
והצריך הכחוש לשומרו שיהא צחידוש ואין לשון חידוש נופל אלא
בלבנה שהיא מתחדשת בתולדותיה. ואשמעינן קרא שיהא ניסן של
חמה בתוך י"ד יוס למולד הלבנה שהוא עדיין מחידוש הלבנה
דמיוס י"ד ואילך ישנה היא ואילו היה תקופת ניסן ציוס ט"ז
לא היינו צריכין לעבר אדר השנה אלא נעבר אדר ונדחה את
ניסן יוס אחד ותפול התקופה ציוס י"ד אצל כשהיא צאה ציוס
ט"ז צניסן לא די לן צעיצורו של אדר וצריכה השנה להתעצר
ותפול התקופה צלאר שני נמלא ניסן של חמה מושך בתוך חדש
ניסן הלבנה הכי מפרשינן לה צסנהדרין (סס) אליבא דלחתיים
דכי מטיא צט"ו מעברין את אדר וכי מטיא לט"ז מעברין את
השנה: שמור אביב של תקופה. דהיינו ניסן של חמה שיהא
צחידוש ניסן הלבנה: סיהרא דמשלים ליומא. שהירח משלים
מחורו עם הן החמה שאינו מתשיך עד שעת וציהא:

מתני'

(א) צפיתו על ר"ה המיוסם
להצטע"ס וי"ל אמת דלמרו
ליה דלמרו ר"ה יוס' צשתי
ע"ש.